

Turbucz Dávid

HORTHY MIKLÓS ÁLLAMFŐI TEVÉKENYSÉGE AZ 1920-AS ÉVEKBEN

Horthy Miklós kormányzói tevékenységének számos aspektusáról tájékozódhatunk a szakirodalomban.¹ Az 1920-as években betöltött szerepével eddig Thomas Sakmyster foglalkozott átfogóan, Horthy életének 1918 és 1944 közötti időszakát feldolgozó monográfiájában, amely magyarul 2001-ben jelent meg.² A korszak miniszterelnökeiről készített életrajzok szerzői is rendre kitértek az államfő tevékenységére. Romsics Ignác a belpolitikai konszolidáció folyamatát ugyan Bethlen István személyére koncentrálva mutatta be, de a kormányzóról sem feledkezett meg: Horthy szerepének bemutatása fel-felmerül IV. Károly második visszatérési kísérlete, az új kormánypárt létrehozása, a választójog szabályozása, valamint a radikális jobboldalnak a kormánypártból való kiszorítása kapcsán is.³ Az uralkodó visszatérési kísérleteiről írt könyvében Ormos Mária is értékelt a kormányzó magatartását.⁴ Ablonczy Balázs a közbiztonság helyreállítása, a különítmények megfékezése céljából tett kormányzati intézkedések és IV. Károly első visszatérési kísérlete kapcsán foglalkozott a témával.⁵ Az 1920-as évek első felét illetően a kormányzó életútja szempontjából Horthy és a radikális jobboldal viszonya számít az egyik alapvető politikatörténeti témának. Ezzel kapcsolatban a szakirodalomból kiemelkednek – az említett szerzők mellett – Dombrády Lóránd, Gergely Jenő, Paksa Rudolf, Vonyó József és Bartha Ákos munkái.⁶ Legutóbb Ungváry Krisztián foglalkozott a kormányzó politikai tevékenységével, bár a hangsúlyt ő a második világháború időszakára tette.⁷

A tanulmányban arra törekszem, hogy árnyaljam Horthy államfői tevékenységével kapcsolatos ismereteinket, kiegészítve azokat az új kutatási eredményekkel.

¹ A tanulmány az NKFIH a Jobboldali radikalizmus és konzervativizmus között. Horthy Miklós 1919–1931 című, PD 128 500 azonosítószámú projekt támogatásával készült.

² *Thomas Sakmyster: Admirális fehér lovon.* Horthy Miklós, 1918–1944. (Helikon Universitas) Bp. 2001. 65–159.

³ *Romsics Ignác:* Bethlen István. Politikai életrajz. (Millenniumi magyar történelem) Bp. 2005. 185–341.

⁴ *Ormos Mária:* „Soha, amíg élek!”. Az utolsó koronás Habsburg puccskísérletei 1921-ben. Pécs 1990.

⁵ *Ablonczy Balázs:* Teleki Pál. Bp. 2005. 174–177., 197–202.

⁶ *Dombrády Lóránd:* A legfelsőbb hadúr és hadserege. Bp. 1990. 32–90.; *Ormos Mária:* Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós. Pokoljárás a médiában és a politikában (1919–1944) I. Bp. 2000. 33–48.; *Gergely Jenő:* Gömbös Gyula. Politikai pályakép. Bp. 2001. 77–205.; *Paksa Rudolf:* A magyar szélsőjobboldal története. Bp. 2012. 44–83.; *Vonyó József:* Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt. Pécs 2018. 126–137., 141–162., 178–180., 199–205.; *Bartha Ákos:* Bajcsy-Zsilinszky Endre. Életút és utóélet. Bp. 2019. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések) 103–107., 108–110.

⁷ *Ungváry Krisztián:* Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1944. Bp. 2020. 26.

Ehhez alapvetően három forrástípust használtam. Az első a korabeli politikai sajtó. Elsősorban a *Pesti Hírlap* cikkeire támaszkodtam, mivel ez a lap a kormányzó tevékenységének szinte minden releváns aspektusáról folyamatosan tudósította az olvasókat. A második forrást az MTI napi tudósításai jelentik, míg a harmadikat az a körülbelül 500 oldal terjedelmű napló, amelyet a kormányzó 1923. január 1. és 1930. március 5. közötti napi elfoglaltságairól az adott napon szolgálatban álló szárnysegédek vezettek.⁸ Mivel a politikai napilapok szisztematikus vizsgálatára – ebben az összefüggésben – még nem került sor, s a napló elemzése sem történt meg,⁹ a tanulmány több újdonsággal is szolgálhat Horthy kormányzói tevékenységével kapcsolatban.

A kormányzó politikai funkcióinak kategorizálása

A szakirodalom Horthy reprezentatív és nem reprezentatív államfői funkcióit, feladatait különbözteti meg. Ebből kiindulva, de ezt a megközelítést némileg módosítva (pontosítva), úgy vélem, hogy az elemzés szempontjából célszerűbb lenne elválasztani egymástól a kormányzói hivatalból adódó formális (nem ritkán csupán szimbolikus) aktusokat és a politika formálására ténylegesen is alkalmas, érdemi jogköröket, tevékenységeket.

Ezek elkülönítésével még árnyaltabb képet kaphatunk Horthy Miklós politikai szerepéről. A kérdés összetettségét jól mutatja, hogy például a miniszterelnök és a miniszterek előterjesztése alapján történő kormányzói kinevezések és előléptetések ugyan a nem reprezentatív államfői feladatok körébe tartoztak, de ezek – az esetek túlnyomó többségében – mégsem jelentettek a politikai életre közvetlenül is hatást gyakorló, politikaformáló érdemi tevékenységet, mivel az országos politikát, a hatalmi viszonyokat valójában nem befolyásolták. E szerint a megközelítés szerint a reprezentatív államfői feladatok mellett egyes nem reprezentatív funkciók is a formális politikai aktusok körébe sorolhatók. A politikát formáló, érdemi tevékenységen tehát azt a fellépést értem, amikor a döntésből a kormányzó maga is aktívan kivette a részét, és az a hatalmi viszonyok, a hadsereg,

⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) K Polgári kori kormányhatósági levéltárak. Államfői hivatali levéltár (1890–1948), Kormányzói Kabinetiroda, 589. A kormányzó félhivatalos iratai. (a továbbiakban: K 589) 8936–8937. mf. III. Horthy Miklós személyével és a Horthy családdal kapcsolatos iratok. A-B. Horthy Miklós napi elfoglaltságairól vezetett napló (1923. jan. 1.–1925. okt. 31., 1925. nov. 1. – 1930. márc. 5.). A naplóra a tanulmányban kétféleképpen hivatkozom: 1. utalásszerűen a szövegben, amennyiben annak egészére vagy egy nagyobb részére hivatkozom, 2. konkrétan, amikor a dátum feltüntetésével utalok a napló megfelelő részeire.

⁹ Csíki Tamás az államfő gödöllői tartózkodása kapcsán, tehát korlátozott keretek között használta ezt a forrást. *Csíki Tamás: A kormányzó Gödöllőn – Kultusz és mindennapok. Kommentár 6.* (2010) 1. sz. 53–64.

a gazdaság, az igazságszolgáltatás, a kultúra, a társadalom stb. működésében valamilyen változást eredményez(het)ett. Ide sorolhatók az új kormányfő és miniszterek kinevezései, a kormány- és az egyéb politikai válságok elhárításában való szerepvállalások (ezekből 1919 és 1921 között több is volt), a részvétel a minisztertanács ülésein, a koronatanács vezetése, a kormánytagok és a kormánypárti, ellenzéki politikusok kihallgatáson történő fogadása vagy a közkegyelem gyakorlása. A törvényhozással kapcsolatos feladatok (a törvények kihirdetési záradékkal való ellátása, a parlament feloszlata, elnapolása stb.) mellett ide tartoztak még azok az interjúk, nyilatkozatok és beszédek is, amelyek aktuális politikai kérdésekre, vitákra reflektáltak. Az államtitkárok, a főispánok, az ügyészek és a bírók kinevezését is az érdemi jelentőségű politikai tevékenységek körébe sorolom.¹⁰ Az eddigi szakirodalom jórészt erre, tehát Horthy politikaformáló tevékenységének bemutatására helyezte a hangsúlyt.

A kormányzó szerepfelfogásában tapasztalható változást jól érzékelteti az 1. és a 2. grafikon. Ezek az MTI hírei¹¹ és a *Pesti Hírlap*ban olvasható cikkek alapján azt szemléltetik, hogyan miként alakult Horthy Miklós politikaformáló és formális politikai aktusokból álló tevékenységének az aránya a 1920-as években. A grafikonok nem a cikkek mennyiségét, hanem az államfő feladataihoz kötődő események számát mutatják.¹² A *Pesti Hírlap* 1919 és 1931 között folyamatosan megjelent, így az időszak egészére nézve lehetőséget ad a tendencia vizsgálatára. Az MTI híryanagának elemzése pedig azért fontos, mert a napilapok jelentős részben innen kapták a híreket.¹³ Az MTI-re és a *Pesti Hírlapra* vonatkozó adatok is azt mutatják, hogy 1921 végéig Horthy a politikaformáló, azt követően azonban egyre inkább a formális, szimbolikus aktusokra szorítókozó politikai tevékenységét helyezte előtérbe. A kevésbé mozgalmas időszakokban azonban már 1920-ban és 1921-ben is elő-előfordult, hogy a formális politikai aktusok domináltak a kormányzó tevékenységében. A gazdasági világválság harmincas évek eleji magyarországi megjelenésének hatására hozzáállása megváltozott: aktívabb lett a kormányzati politika alakításában, bár korántsem annyira, mint egykor, 1919 és 1921 között.

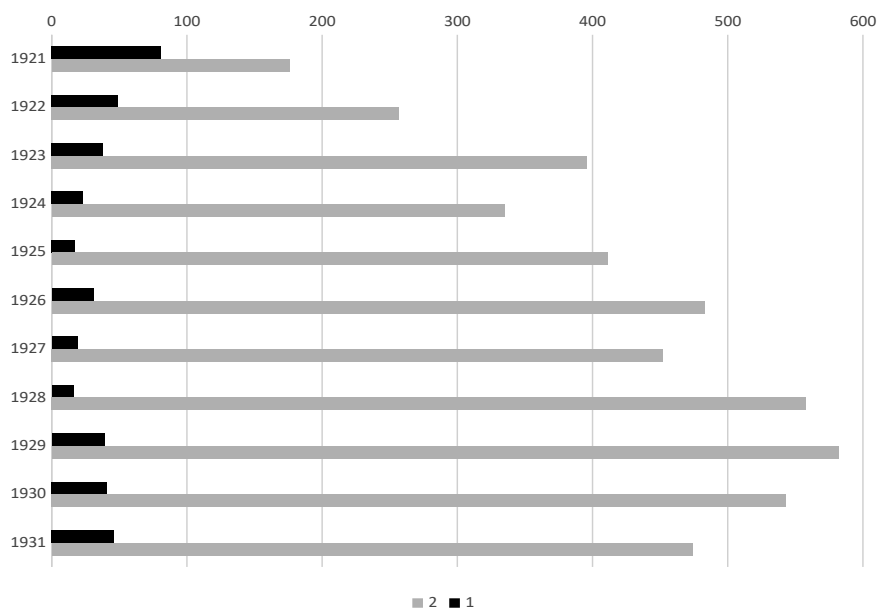
¹⁰ A kormányzónak a politikai rendszerben betöltött szerepéhez lásd *Püski L.: A Horthy-rendszer 1919–1944. (Modern magyar politikai rendszerek).* Bp. 2006. 17–40.; *Püski Levente: A Horthy-korszak parlamentje. (A magyar országgyűlések története)* Bp. 2015. 329–332., 435–436.

¹¹ Az MTI híryanaga 1920 októberétől áll rendelkezésre.

¹² Előfordult ugyanis, hogy egy adott eseményről több cikk is megjelent.

¹³ A grafikonok nem mutatják azokat a cikkeket, amelyek a Horthy-kultusz építése és ápolása részeként jelentek meg. *Turbucz Dávid: A Horthy-kultusz 1919–1944. (Magyar történelmi emlékek. Értekezések)* Bp. 2015. 316–369.

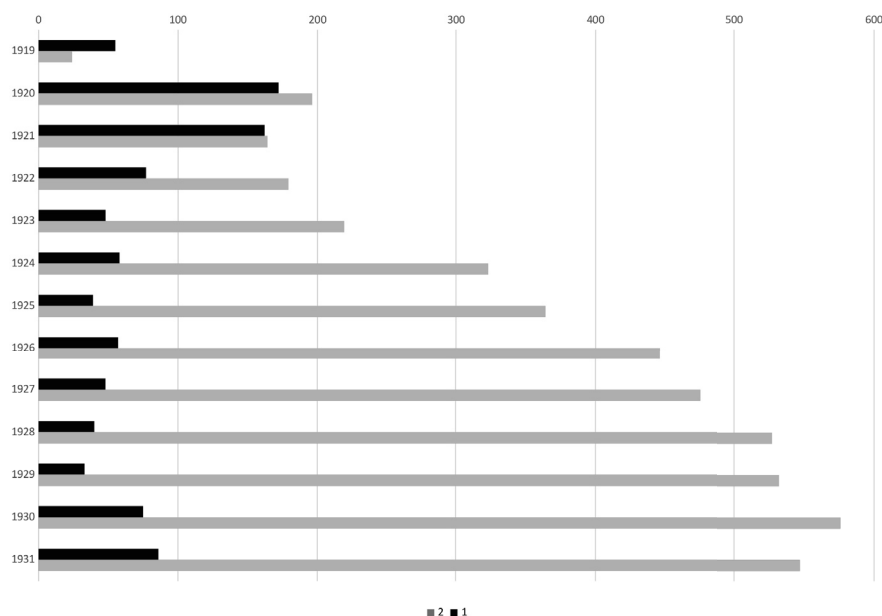
1. grafikon Horthy Miklós kormányzói tevékenysége, 1921–1931 (MTI)

Jelmagyarázat:

- 1: a politika formálására ténylegesen is alkalmas, érdemi jogkörök, tevékenységek
- 2: a kormányzói hivatalból adódó formális (nem ritkán csupán szimbolikus) aktusok

Az MTI hírei kapcsán az első teljes évre vonatkozó adatsor 1921-ből áll rendelkezésünkre: ekkor 81 hír számolt be politikaformáló tevékenységéről, míg a rákövetkező évben már csak 49, 1924-ben csupán 23, 1925-ben pedig 17. Később, 1930-ban 41, 1931-ben pedig 46 hír sorolható ebbe a kategóriába. A *Pesti Hírlap* híreit elemezve 1920-ban 172, 1921-ben 162, 1922-ben 77, 1923-ban pedig már csak 48 esemény köthető a politika tényleges formálására is alkalmas, érdemi kormányzói tevékenységhez. Ez a szám 1930-ban 75, 1931-ben pedig 86, ami azt mutatja, hogy az ilyen irányú aktivitás a harmincas évek legelején korántsem érte el az 1920-as és 1921-es értékeket.

2. grafikon Horthy Miklós kormányzói tevékenysége, 1919–1931 (*Pesti Hírlap*)

Jelmagyarázat:

- 1: a politika formálására ténylegesen is alkalmas, érdemi jogkörök, tevékenységek
- 2: a kormányzói hivatalból adódó formális (nem ritkán csupán szimbolikus) aktusok

A Horthyval készített interjúk száma is ezt a folyamatot tükrözi vissza: a korszak elejéhez képest 1921 után jelentősen kevesebb készült belőlük, és gyakoriságuk a gazdasági válság idején sem nőtt meg. A kormányzati politikába való beavatkozás egyik formája az volt, hogy Horthy a nagy publicitást kihasználva kifejtette véleményét a napirenden lévő ügyekről, s ezzel akár befolyásolhatta is a döntéshozatali folyamatot. Márpedig 1923 és 1931 között erre – az interjúk és a beszédek számából következően – különösebben nem törekedett. Amíg például 1920-ban még 26, 1921-ben 32, 1922-ben 30 és 1923-ban 19 települést látogatott meg (vidéki útjaihoz köthető beszédeinek száma éves szinten 100-150 között ingadozott, településenként ugyanis körülbelül 5 beszédet tartott), addig 1924 és 1931 között az utak száma évente már nem haladta meg tízet. A beszédek száma ennek megfelelően évente 50 alá csökkent. (Ezzel párhuzamosan tartalmuk egyre általánosabb, „semmitmondóbb” lett.) A vidéki utak és beszédek száma a válság időszakában sem emelkedett érdemben.¹⁴

¹⁴ Turbucz D.: A Horthy-kultusz i. m. 110–111., 318–319.

Az, hogy Horthy egyre kevésbé szolt bele a napi politika alakításába, mindenekelőtt szerepfelfogása megváltozásával magyarázható. 1921 végét követően ugyanis megelégedett a kormányzói hivatalból adódó formális politikai tevékenységet jelentő feladatainak ellátásával.¹⁵ Az 1920-as és 1921-es esztendővel ellentétben a napi politika alakításában egyre kevésbé vett már részt, ezt átengedte a vitathatatlan kvalitású miniszterelnököknek, Bethlen Istvánnak. A reprezentatív feladatok előnyben részesítése jobban is illett egyéniségéhez és képzettségéhez. Horthy szerepfelfogásának megváltozása azért is fontos politikai tényező, mert az önértékelését is befolyásoló kultusza ellenére sem tekintett úgy magára, mint aki mindenhez kiválóan értene. Saját képességeit reálishan fel tudta mérni, így tisztában volt azzal, hogy Bethlen sokkal alkalmasabb az ország helyzetének stabilizálására. Horthy Miklós nem rendelkezett tapasztalatokkal a pártpolitizálás, a parlamentarizmus és az államigazgatás működését illetően. Ezeket a hiányosságait nem is igyekezett pótolni, így tanácsadóival egyeztetve hozta meg döntéseit. (Magától értetődő, hogy a megfelelő tanácsadók kiválasztása, majd annak mérlegelése, hogy döntéseiben kire hallgat, valódi vezetői képességeket feltételez.) Horthy szerepfelfogásának megváltozását tehát két tényező eredményezte: egyrészt tisztában volt képességeinek korlátaival, másrészt – részben kultuszának hatására – úgy tekintett magára mint olyan vezetőre, akinek csak a válságos időszakokban kell aktív politikai szerepet vállalnia. Ezért vonult a háttérbe 1921 vége és 1930 ősze között, és ezért lett ettől kezdődően ismét aktívabb.¹⁶

Horthy Miklós politikaformáló tevékenysége

A korszak politikatörténetével foglalkozó szakirodalom tényként kezeli, hogy Horthy 1919 ősze és 1921 vége között napi szinten aktívabban vett részt a kormányzati politika befolyásolásában, mint azt követően. Ezt szerepfelfogása mellett az is magyarázta, hogy 1921 után a sikeres belpolitikai konszolidációval összefüggésben kevesebb államfői feladat hárult rá, mint azt megelezően.

Első kormányzói teendője a Huszár-kormány lemondását követően az új kormány kinevezése volt. A kormányalakítási tárgyalások eredményeként Simonyi-Semadam Sándor lett a miniszterelnök.¹⁷ Ezzel párhuzamosan felállt a kormányzó katonai irodája és kabinetirodája, amelyeken keresztül a hadsereggel és a

¹⁵ *Romsics I.*: Bethlen István i. m. 198.

¹⁶ A kormányzó szerepfelfogásához lásd *Püski Levente*: A Horthy-rendszer i. m. 23–25., 31.; *Sakmyster, T.*: Admirális i. m. 66., 80–81., 126., 136–139.; *Turbucz D.*: A Horthy-kultusz i. m. 99., 131.

¹⁷ Budapesti Hírlap, 1920. március 4. 2., március 6. 4., március 7. 3., március 10. 2.; Pesti Hírlap, 1920. március 16. 3–4.

polgári hatóságokkal kapcsolatos jogköreit gyakorolta.¹⁸ Államfővé választását követően is folytatódtak korábban megkezdett vidéki útjai, melyek során nem kevés beszédet tartott. Ezekben gyakran kitért az aktuális politikai ügyekre s a kormány előtt álló, megoldandó feladatokra is.¹⁹

1920 tavaszán ugyan még korántsem lehetett konszolidált politikai viszonyokról beszélni, azonban Horthy Miklós kormányzóvá választása fontos lépés volt azon az úton, amely elvezetett a hadsereg hatalmának és a politikai életre gyakorolt befolyásának csökkenéséhez. A politikai konszolidáció irányába tett első érdemi lépésnek azt tekintem, amikor 1920 januárjában a fővezér az antant álláspontjával összhangban lemondott a katonai diktatúra bevezetésének lehetőségéről.²⁰ Március 1-je után egyre több jogosítvány került át a polgári hatóságokhoz, a kormányhoz, a nemzetgyűléshez és az igazságszolgáltatás szerveihez.²¹ 1920 júniusában pedig a nemzetgyűlésben újra napirendre került a nemzeti hadsereg különítményei és az Ébredő Magyarok Egyesülete által elkövetett atrocitások kérdése.²² A kormány június elején döntést hozott arról, hogy további intézkedéseket tesz a hadsereg hatalmának korlátozása érdekében,²³ sőt kilátásba helyezte a lemondását is, ha nem kapná meg ehhez a kormányzótól a szükséges támogatást. Június 9-én ezért a kormány tagjai felkeresték Horthy Miklóst, hogy tájékoztassák a terveikről,²⁴ a kormányzó pedig átnézte és jóvá is hagyta a miniszterek javaslatait.²⁵ A békeszerződés aláírása és a feszült politikai helyzet mégis a kormány bukását eredményezte.²⁶

A kormánypártok jelöltjei helyett a kormányzó először Bethlen Istvánt, majd miután ő nem tudott megállapodni a pártok vezetőivel, Teleki Pált kérte fel

¹⁸ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL) I. Országos Katonai Hatóságok, 31. Honvédelmi Minisztérium 998. d. Eln. A., 60 657. sz. A kormányzói elhatározásra felterjesztendő ügyek szabályozása. Bp., 1920. ápr. 13.; A magyar közigazgatás tükré. Szerk. Magyary Zoltán. Bp. 1932. 15–17., 27., 65., 76., 81., 88–90.

¹⁹ Erről részletesebben *Turbucz Dávid*: Horthy Miklós beszédei 1919 és 1923 között. Századok 154. (2020) 183–208.

²⁰ Ennek hátteréhez lásd *Pritz Pál*: Horthy Miklós és a katonai diktatúra. Történelmi Szemle 53. (2011) 127–139.

²¹ Horthy Miklós fővezéri tevékenységéhez lásd *Turbucz Dávid*: Régi források, új értelmezési lehetőség. Horthy Miklós fővezéri tevékenysége. Történelmi Szemle 62. (2020) 425–452.

²² Pesti Hírlap, 1920. június 6. 1–2.; Budapesti Hírlap, 1920. június 6. 1–2.; Szózat, 1920. június 6. 1.

²³ A júniusi belpolitikai válsághoz lásd *Sakmyster, T.*: Admirális i. m. 75–77.; *Pataki István*: Az ellenforradalom hadserege 1919–1921. A hadsereg szerepe az ellenforradalmi rendszer kialakításában és megszilárdításában Magyarországon (1919. augusztus–1921. július). Bp. 1973. 209–228.; *Romsics Ignác*: Ellenforradalom és konszolidáció. A Horthy-rendszer első tíz éve. (Magyar História) Bp. 1982. 107–110.

²⁴ Pesti Hírlap, 1920. június 9. 2.

²⁵ Pesti Napló, 1920. június 11. 1–2.; Budapesti Hírlap, 1920. június 11. 2.

²⁶ Budapesti Hírlap, 1920. június 26. 1., június 27. 1–2.

kormányalakításra.²⁷ A Teleki-kormány július közepén – néhány napon belül – meg is alakult.²⁸ A konszolidáció ezt követően tovább folytatódott. Horthy jóváhagyásával a kormány november közepén ismét erélyesen fellépett a korábbi atrocitások elkövetőivel, a különítményekkel és az ébredő magyarokkal szemben.²⁹ Ennek ellenére a kormányzó karácsonykor amnesztiában részesítette mindazokat, akik 1920 februárja előtt olyan bűncselekményeket követtek el, amelyek a bolsevik diktatúra „megalapítása, fenntartása vagy visszaállítása érdekében véghezvitt bűncselekményekkel és egyéb embertelenségekkel felidézett közelkeseredésből vagy menthető felháborodásból” fakadtak.³⁰ Ez a bűncselekmény-kategória egyértelműen a fehérterror elkövetőire vonatkozott. A kormányzó tehát akkor még ambivalens magatartást tanúsított a különítményekkel kapcsolatban.

IV. Károly restaurációs kísérleteinek története közismert. A kormány és az államfő is az ország érdekeivel összhangban cselekedett, amikor tavasszal és ősszel is megakadályozta a magyar trón elfoglalását.³¹ Ennek főként nemzetközi okai voltak, ugyanis mind a győztes hatalmak, mind pedig a szomszédos államok ellenezték Károly visszatérését. Emellett belpolitikai körülmények is befolyásolták a kormányzó és a kormány magatartását. Horthy radikális jobboldali környezetét ugyanis szabad királyválasztók alkották, és a nemzetgyűlésben is a szabad királyválasztó kiscsoportok voltak többségben. Ezért, nyilatkozatain kívül, amelyekben hangsúlyozta, hogy lojális a királyhoz, de még nincs itt az ideje annak, hogy az uralkodó személyéről döntést hozzanak, semmit sem tett a királykérdés karlista értelemben vett megoldása érdekében. Ráadásul különösebb kockázat nélkül biztosíthatta nyilvános és privát csatornákon keresztül a királyt hűségéről, a Nagykövetek Konferenciájának 1920. február 2-ai álláspontja ismeretében. Egy szempontból azonban a kormányzó – legalább részben – felelősnek tekinthető IV. Károly visszatérési kísérleteiért: nem tájékoztatta ugyanis a királyt azokról a bel- és külpolitikai adottságokról, amelyek trónra való visszatérését egyáltalán nem tették lehetővé. Egy körültekintő tájékoztatás talán a király döntéseit is befolyásolta volna.³²

²⁷ *Romsics I.*: Bethlen i. m. 157–160.; *Szózat*, 1920. július 15. 1–2.

²⁸ *Ablonczy B.*: Teleki i. m. 168–170.; *Budapesti Hírlap*, 1920. július 16. 1., július 17. 1., július 18. 2., július 20. 1.

²⁹ *Ablonczy B.*: Teleki i. m. 174–177.; *Zimmer Tibor*: *Az ébredők fénykora 1919–1923.* (Értekezések a történeti tudományok köréből) Bp. 1989. 70–76., 89–106., 117., 136., 147.; *Dombbrády L.*: *A legfelsőbb hadúr* i. m. 42–43., 64–70., 77–80.

³⁰ *Budapesti Közlöny*, 1920. december 25. 1. és december 29. 1–3.

³¹ *Ablonczy B.*: Teleki i. m. 197–202.; *Romsics I.*: Bethlen i. m. 192–198.

³² *Ormos M.*: „Soha, amíg élék!” i. m. 21–28., 57–63., 78–79.; *Ormos Mária*: *Magyarország a két világháború korában (1914–1945).* (Történelmi Kézikönyvtár) Debrecen 1998. 89–90., 152–153.; *Sakmyster, T.*: *Admirális* i. m. 67–70., 90–91.; *Bencsik Gábor*: *Horthy Miklós. A kormányzó és kora.* Bp. 2001. 120.

A politikai konszolidációt végül Bethlen István eredményesen hajtotta végre, s ennek során a kormányzó mindvégig támogatta a miniszterelnök törekvéseit. Ez ugyan kezdetben még nem volt magától értetődő, mivel védte a hozzá közel álló különítményeket, és az 1920. évi amnesztia mellett az 1921. karácsonyi közkegyelem is sokakat mentesített a fehérterror alatt elkövetett tetteik büntetése alól. Idővel azonban, 1921 és 1923 között Horthy egyre inkább a Bethlen nevével fémjelzett konszolidációs politika támogatójává vált, s ezzel párhuzamosan el is távolodott a jobboldali radikális környezetétől. Ugyan nem szakadt meg a kapcsolat közte és a radikálisok között, de befolyásukat tekintve egyértelműen háttérbe szorultak. Továbbra is meghallgatta őket, de már nem rájuk, hanem a kormányfő véleményére és javaslataira hallgatott. A konszolidáció egyértelműen a miniszterelnök és szakminiszterei sikereként értékelhető, mivel a konkrét irányt ők határozták meg, s a részleteket is ők dolgozták ki, ebben a kormányzó csak közreműködött. Az volt a szerepe, hogy Bethlen Istvánt kinevezte miniszterelnöknek és politikáját a jobboldali radikálisokkal szemben is támogatta. Ez tekinthető a legjelentősebb államfői érdemének.³³

A konszolidációban a kormányzó szerepe jelentős mértékben felértékelődött, amikor a miniszterelnök megkezdte azoknak a radikális jobboldali személyiségeknek a politikai elszigetelését, akik fontos szerepet játszottak Horthy kormányzónak a választásában. Ezt a stratégiát egy idő után maga Horthy is támogatta. (Nem tudta vagy nem is akarta elmondani fajvédő bizalmasainak, hogy megbízik a miniszterelnökben.)³⁴ A politikát 1923 elején a fajvédők az utcára vitték, hogy tiltakozzanak a miniszterelnök népszövetségi kölcsönfelvételi szándéka ellen.³⁵ Az utcai politikálás márciusi 15-16-án érte el csúcspontját, amikor összetűzésekre került sor a radikális egyetemista ifjúság és a rendőrség között.³⁶ A belpolitikai élet annyira feszültté vált, hogy a kormányzó magához rendelte a belügyminisztert és az országos rendőrfőkapitányt, sőt a miniszterelnökkel is több alkalommal egyeztetett.³⁷ Április 9-én Gömbös Gyulával is tárgyalt és megpróbálta elérni nála, hogy rendezze a miniszterelnökhöz fűződő kapcsolatát.³⁸ Az államfői közbenjárás látszólag eredményes volt, mert a két nappal későbbi kormánypárti értekezleten a két politikus újra kompromisszumot kötött egymással.³⁹ Május végén,

³³ *Sakmyster, T.*: Admirális i. m. 69–81., 109., 122–139.

³⁴ Uo. 127–128.; *Romsics I.*: Bethlen i. m. 225–228.

³⁵ *Gergely J.*: Gömbös i. m. 140–141.; *Vónyó J.*: Gömbös i. m. 203–204.

³⁶ *Szózat*, 1923. március 16. 3–4.

³⁷ *Pesti Hírlap*, 1923. március 18. 4.; *Budapesti Hírlap*, 1923. március 17. 3., március 18. 2.; *Szózat*, 1923. március 18. 3.

³⁸ *Pesti Hírlap*, 1923. április 10. 3., április 11. 3.; *8 Órai Újság*, 1923. április 10. 1.; *Pesti Napló*, 1923. április 10. 1.

³⁹ *Romsics I.*: Bethlen i. m. 230.; *8 Órai Újság*, 1923. április 13. 1–2.; MNL OL K 429. Kozma Miklós iratai (a továbbiakban: K 429) 3923. tekercs. Adatgyűjtemény 1920–1924. Kozma Miklós feljegyzése. Bp., 1923. ápr. 11. 33–34.

amikor Bethlen hazatért külföldi útjáról, a fajvédők újra aktivizálták magukat, és ott folytatták a miniszterelnök politikájával szembeni kritikájukat, ahol korábban abbahagyták. Ennek azonban az lett a végeredménye, hogy augusztus elején Gömbös és néhány társa ellenzékbe vonult. Hiába találkozott ezt megelőzően Gömbös több alkalommal is az államfővel, nem tudta őt meggyőzni igazáról.⁴⁰ Bethlennek tehát sikerült elszigetelnie a radikális jobboldalt, aminek az volt a legfőbb oka, hogy a kormányzó akkor már fenntartások nélkül támogatta miniszterelnöke politikáját.⁴¹

A kormányzó közreműködött a politikai stabilitás alapjainak lerakásában is. Bethlen választójogi elképzelésének megvalósításához három esetben járult hozzá. 1922. január 25-én a kormányfő és a kispazda politikusok közötti nézeteltérések elsimítása céljából egyeztetést hívott össze. Február 16-án pedig – mandátumának lejártakor – a kormányfő kérésére feloszlatta a nemzetgyűlést, s ezzel egy időben (ugyancsak Bethlen javaslatára) összehívott egy alkotmányjogi értekezletet, amely állást foglalt a választójogi szabályozással kapcsolatban. Az értekezlet, amelynek elnöke maga Horthy volt, a kormányt támogatta a választójoggal kapcsolatban felmerült vitatott kérdéseket illetően.⁴² Ezek után a miniszterelnök már jogszerűen, de kompromisszumra való törekvés nélkül léptethette életbe az új választójogi rendszert.⁴³ A rendelet csökkentette a választásra jogosultak arányát és a mandátumok 80%-a esetében ismét bevezette a nyílt szavazást. Ebben a rendszerben a kormány által irányított közigazgatás hatékonyan be tudott avatkozni a választások menetébe, ezért aztán 1922 és 1944 között folyamatosan az Egységes Párt és változó nevű 'utódpártjai' alkották a parlamenti többséget. Az ellenzéki politikai erők pedig elvesztették az esélyt a kormányzati hatalom megszerzésére. Az 1922-es választások után a kormányalakítási folyamat leegyszerűsödött, lényegében formálissá vált. Nem volt ugyanis kérdés, hogy ki nyeri a választásokat, a miniszterelnök személyét pedig, aki kiválasztotta a minisztereket, 1931-ig még

⁴⁰ MNL OL K 429. 48423. tekercs. Helyzetjelentések, 1921–1923. Kozma Miklós helyzetjelentése. Bp., 1923. jún. 30.; MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1923. máj. 12., jún. 2., jún. 13., júl. 25.

⁴¹ *Romsics I.*: Bethlen i. m. 230–234.; *Sakmyster, T.*: Admirális i. m. 128–131.; *Vönyó J.*: Gömbös i. m. 180.; *Gergely J.*: Gömbös i. m. 141–143., 147–151.; 8 Órai Újság, 1923. augusztus 4. 7.; Nemzeti Újság, 1923. június 20. 1–2., augusztus 3. 3–4.

⁴² Az új választójogi rendelet elfogadásához lásd *Romsics I.*: Bethlen i. m. 206–212.; *Romsics I.*: Ellenforradalom és konszolidáció i. m. 167–170.; Az 1922. évi február hó 21-ik napján tartott alkotmányjogi értekezlet jegyzőkönyve. Bp. 1922.; *Szózat*, 1922. január 26. 3., január 27. 1–3., február 17. 3.; 8 Órai Újság, 1922. január 27. 2., február 22. 1–2.; Pesti Hírlap, 1922. február 18. 1–2., február 21. 1.; Budapesti Hírlap, 1922. február 16. 2–4.; február 22. 3–4., február 28. 3–5.

⁴³ Az 1920. évi XVII. tc. szerint ugyanis a nemzetgyűlés előtti feloszlátásakor a Friedrich-féle választójogi rendelet alapján kellett volna a választásokat megtartani. Azonban a feloszlására nem idő előtt került sor, hanem a mandátuma lejártakor. A hatályos jogszabályok szerint tehát el lehetett térni az addigi választójogtól. *Püski L.*: A Horthy-rendszer i. m. 99.

a legkisebb bizonytalanság sem övezte. Az államfő szerepe a kormányalakítások során tehát csupán 1919 és 1921 között, majd Bethlen lemondása után, 1931-et követően volt meghatározó.⁴⁴ (1920 tavasza és 1922 nyara között összesen három kormány működött. Mivel ezeket többször is átalakították, ebben az időszakban összesen hat kormányról beszélhetünk. Ezt követően azonban már csak egyszer, 1926 őszén alakult újjá a kabinet Bethlen 1931. augusztus 19-ei távozásáig.)⁴⁵

A kormányzó 1922 és 1931 között a törvényhozás feloszlatása, az új választások kiírása, az ülészakok berekesztése és elnapolása kapcsán mindig a miniszterelnök javaslatai alapján járt el. A törvénykezdeményezési jogával egy alkalommal sem élt. A meglehetősen korlátozott, halasztó erejű vétójogát is ritkán, az évtized során összesen háromszor alkalmazta, ráadásul politikailag ezek egyike sem tekinthető lényeges ügynek.⁴⁶ 1927 januárjától joga volt maximum 40 főt kinevezni a felsőház tagjai közé. Ezzel elsősorban a miniszterelnök javaslata alapján élt.⁴⁷ A kormányzó a törvényalkotásnak nemcsak azért nem volt meghatározó szereplője, mert ezt a jogköre nem tette lehetővé, hanem azért sem, mert a rendelkezésre álló jogosítványaival nem élt.

Ugyanez figyelhető meg a kormányhoz való viszonyát illetően is: idővel egyre ritkábban érezte szükségét annak, hogy állást foglaljon a napirenden lévő kérdésekkel kapcsolatban. Amíg 1919 ősze és 1921 vége között gyakran részt vett a kormányüléseken, addig a Bethlen-korszakban erre évekig nem került sor, ahogyan a koronatanács összehívására sem.⁴⁸ Reprezentatív feladatainak előtérbe helyezése azonban nem jelentette azt, hogy ne tartott volna igényt a rendszeres tájékoztatásra. A kormányzó napi elfoglaltságairól vezetett napló szerint a kormány tagjai közül Bethlen István jelent meg nála legtöbbször, mivel ő a kormány egészét érintő kérdésekről is tájékoztatást adhatott. A napló tanúsága szerint 1923-ban átlagosan kéthetente kereste fel a kormányzót, utána ezek a látogatások ritkultak. A miniszterek – a bel- és külpolitikai helyzet függvényében – eltérő gyakorisággal számoltak be a munkájukról. A kormányzó és a kormány közötti kommunikáció a vizsgált korszakban lényegében egyirányú volt: szinte mindig a kormány felől indult, a kormány tagjainak beszámolóí révén. 1921 vége és 1930 ősze között csupán egyetlen példát ismerünk arra, hogy Horthy érdemi ellenvetést fogalmazott meg a kormány javaslatai kapcsán, sőt meg is akadályozta annak megvalósítását:

⁴⁴ A politikai rendszer jellemzéséhez, lásd *Romsics I.*: Bethlen i. m. 213–216., 242–243., 253., 307–309.; *Püski L.*: A Horthy-rendszer i. m. 18–22., 54–55., 99–107., 122–132., 141–152., 164–176., 258–264.; *Püski L.*: A Horthy-korszak parlamentje i. m. 331–332., 444–460.

⁴⁵ A sajtó tudósításai mellett lásd *Bölköny József*: Magyarország kormányai 1848–1975. Bp. 1978. 63–66., 90–92., 139–140.

⁴⁶ *Püski L.*: A Horthy-korszak parlamentje i. m. 316–318.

⁴⁷ *Püski Levente*: A magyar felsőház története 1927–1945. Bp. 2000. 18–22.

⁴⁸ *Uő*: A Horthy-rendszer i. m. 30–32.

a miniszterelnök megkísérelte a diplomáciai és a kereskedelmi kapcsolatok normalizálását a Szovjetunióval, a kormányzó számára azonban ez elvi kérdés volt, ezért nem támogatta Bethlen javaslatát.⁴⁹ Ezt leszámítva az államfő a külpolitikában nem játszott érdemi szerepet, legalábbis azt követően, hogy az 1919 ősze és 1921 vége közötti kalandor külpolitikai elképzelések lekerültek a napirendről.⁵⁰

1930 őszén Horthy magatartása kezdett megváltozni; nagyobb hangsúlyt helyezett a kormányzati politika alakításában való részvételre, és komolyabb betekintést követelt az aktuális ügyekbe.⁵¹ Az 1931. február végi és március eleji koronatanács ülésen már kritikát is megfogalmazott a kormánypolitikáról, sőt javaslatokat tett a kialakult helyzet kezelésére. Ezek elsősorban az 1930. szeptember 1-jei munkanélküli tüntetés kezelésére vonatkoztak: kifogásolta, hogy a hatóságok nem léptek fel kellő eréllyel a tüntetőkkel szemben, javasolta, hogy vezessék be preventív jelleggel a statáriumot, és szigorítsák a parlamenti képviselők mentelmi jogát. A sajtó feletti kormányzati kontroll mértékének erősítését is indokoltnak látta. Bethlen az államfő megjegyzéseire és javaslataira minden esetben válaszolt, hangsúlyozva, hogy az adott helyzetben nincs szükség érdemi intézkedésre, mert a hatályos jogszabályok elegendők a helyzet kezelésére. A kormányfő azonban arra kérte minisztereit, hogy a jövőben havonta legalább egyszer keressék fel és tájékoztassák az államfőt az aktuális kormányzati ügyekről. A koronatanácsot követően ugyan nem történt érdemi változás a kormánypolitikát illetően, de a tény, hogy egyáltalán összehívták, s ezen az államfő még kritikát is megfogalmazott a kormány tevékenységéről, azt jelezte, hogy Horthy és Bethlen kapcsolata, addigi bizalmi viszonya megváltozott. A kormányzó álláspontja, amely mögött már felsejlett Gömbös Gyula személye, a politikai rendszer autoriter vonásainak erősítését célozta.⁵²

Horthy gondolkodásmódjában és szerepfelfogásában az 1920-as évek első felében végbement változásokat jól érzékeltetik azok a kijelentések, amelyeket 1923. augusztus 21-én Kozma Miklósnak tett. Bethlen Istvánról a következőket mondta: „azt hiszem, megtaláltam benne a legtehetségesebb embert, ki ma az ország kormányzására alkalmas”. Majd kitért a fajvédők, személy szerint Gömbös Gyula értékelésére is. Kozma így összegezte az államfő álláspontját: „Érzelmileg úgy az antiszemita, mint a nacionalista politikát illetőleg teljesen velük érez, de ez csak keresztülcillan azon sorok között, amit mond, egyébként pedig mondja azt, amin három szó után meglátszik a miniszterelnök igen nagy befolyása és hatása.” Teljesen nyilvánvaló, hogy 1923 nyarán

⁴⁹ *Romsics I.*: Bethlen i. m. 257–258.; *Kolontári Attila*: Magyar–szovjet diplomáciai, politikai kapcsolatok 1920–1941. (Politikatörténeti füzetek) Bp. 2009. 58–83.

⁵⁰ *Sakmyster, T.*: Admirális i. m. 68–80.

⁵¹ *Romsics I.*: Bethlen i. m. 329.

⁵² Horthy Miklós titkos iratai. S. a. r. Szinai Miklós – Szűcs László. Bp. 1962. 82–109.; *Romsics I.*: Bethlen i. m. 329–331.

nem történt végleges szakítás a kormányzó és a fajvédők, a radikális jobboldal között, Horthy nem égetett fel minden hidat maga mögött. Politikai nézetei azonban mérséklődtek, annak radikális, militáns elemei háttérbe szorultak. Világképében keveredtek a konzervativizmus és a jobboldali radikalizmus egyes elemei.⁵³ A konzervativizmushoz közelítette, hogy kiemelt céljának tartotta az adott politikai és társadalmi berendezkedés védelmét, ezért nem támogatta a radikális földreformot, ahogyan a választójog kiterjesztését sem. A fajvédő politikai programból annak antiliberális és antiszemita elemei hatottak rá, s a jobboldali radikalizmus hatásával is magyarázható a militarizmus és a diktatórikus tendenciák iránti vonzódása.⁵⁴ A következőképpen foglalta össze kormányzói tevékenységének fő célját, ami kitűnően jelzi a rendpárti államfő gondolkodásmódját: „Ebben az országban rendnek kell lennie, és én rendet fogok tartani. A rendetlenkedőkbe belelövetek, s ha a rendetlenkedés a jobboldaltól történik, számomra a különbség csak annyi, hogy ezekbe fájó szívvel fogok belelövetni, míg egy esetleg baloldaltól jövő rendetlenkedésbe passzióval.”⁵⁵

Horthynak volt még néhány jogköre, amely – legalábbis elvi – lehetőséget biztosított számára a politika tényleges formálására. A miniszterelnök javaslatára szakminisztereket és államtitkárokat mentett fel és nevezett ki.⁵⁶ (Ezek a személycserék egy-egy tárcavezetőt érintettek, nem pedig a kormány egészét.) Bizonyos időközönként sor került a főispánok leváltására és kinevezésére is.⁵⁷ Szerepet kapott Budapest főpolgármesterének megválasztásában is. A hatályos jogszabályok értelmében ugyanis joga volt a belügyminiszter előterjesztésére három személyt javasolni főpolgármesternek, akit ezután a fővárosi közgyűlés megválaszthatott. Így került például Ripka Ferenc 1925. július 11-én a főváros élére.⁵⁸ (A főpolgármester megválasztásának addigi rendjét az 1930. évi XVIII. tc. is hatályban hagyta.)⁵⁹ Az igazságszolgáltatás működésében a kormányzó kétféleképpen is

⁵³ *Sakmyster, T.*: Admirális i. m. 6–7., 360.

⁵⁴ *Sipos Péter*: Horthy Miklós személyisége és gondolkodásmódja. *Rubicon* 16. (2007) 10. sz. 57–61.

⁵⁵ Kozma Miklós naplóját idézi és elemzi *Ormos M.*: Egy magyar médiavezér i. m. 122–123.

⁵⁶ Lásd például *Szózat*, 1922. október 18. 3., 1923. június 12. 4., július 1. 3., 1924. február 23. 2., március 14. 5., november 16. 5.; *Budapesti Hírlap*, 1923. június 15. 2., július 1. 3., 1924. május 24. 1., augusztus 24. 4., 1929. január 5. 3., január 10. 3., szeptember 1. 11.; *Pesti Hírlap*, 1929. február 5. 3., szeptember 1. 27., október 11. 3., október 12. 3., 1930. szeptember 23. 8., szeptember 28. 5.

⁵⁷ Lásd például *Szózat*, 1922. február 15. 8., március 7. 3., március 11. 5., március 14. 4., július 8. 4., 1924. június 8. 3., 1925. május 28. 11., augusztus 2. 13.; *Pesti Hírlap*, 1924. január 1. 5–6., 1925. március 14. 13., 1927. március 3. 33., május 1. 2., 1929. október 30. 2.; 8 *Órai Újság*, 1926. január 12. 6., 1927. július 12. 6. A főispáni karhoz lásd *Takács Tibor*: A főispáni kar társadalmi összetételének alakulása a két világháború közötti Magyarországon. *Századok* 143. (2000) 1029–1101.

⁵⁸ *Pesti Hírlap*, 1925. július 9. 7., júl. 11. 14.; *Budapesti Hírlap*, 1925. július 12. 5.; *Pesti Napló*, 1925. július 9. 10., július 12. 3.

⁵⁹ A főpolgármester kinevezéséhez lásd A főváros élén. *Budapest főpolgármesterei és polgármesterei 1873–1950*. Szerk. Feitl István. Bp. 2008. 21–23., 59–61., 67–70.; *L. Nagy Zsuzsa*: Bethlen liberális ellenzéke (A liberális polgári pártok 1919–1931). Bp. 1980. 130–131., 145–148., 219–221.

részt vehetett. Egyrészt, az igazságügyminiszter előterjesztésére ő nevezte ki az új ügyészeket és bírókat.⁶⁰ De kegyelmezési joga is értelmezhető valódi politikaformáló tevékenységként, mivel ezáltal az igazságszolgáltatás döntéseibe is beavatkozhatott. A közkegyelem gyakorlása a korszak elején bizonyítja, hogy ezzel a jogosítvánnyal kezdetben élt is. Idővel azonban az amnesztia – néhány esetet, például a szociáldemokratákat érintő amnesztiát leszámítva – már egyre kevésbé töltött be politikaformáló funkciót.⁶¹

A kormányzói hivatalból adódó formális politikai tevékenységek

Reprezentatív funkciói határozták meg elsősorban az államfő mindennapjait. Ezek közül kiemelendő a nemzet- és országgyűlések ünnepélyes megnyitása. Először 1922. június 20-án tett ennek eleget. Az ünnepélyes megnyitó másnapján a lapok le is közzölték a beszédét.⁶² A kétkamarás országgyűlés megnyitása 1927. január 29-én történt.⁶³ Itt Horthy az „országépítés” feltételeit garantáló vezér képét sugallta magáról, és méltatta az előző ciklus idején elért bel- és külpolitikai, illetve gazdasági eredményeket.⁶⁴ Így tett 1931 nyarán, az országgyűlés következő megnyitása alkalmával is.⁶⁵ A kiemelt jelentőségű reprezentatív aktusok közé tartozott a miniszterelnökök és miniszterek államfő előtti eskütétele is.⁶⁶ Fontos államfői feladata volt, hogy az újév első napján, valamint a megbízólevelek átadásakor és az országból való távozás előtt fogadta a Magyarországra akkreditált követeket.⁶⁷

⁶⁰ Lásd például Szózat, 1923. április 26. 5., 1925. október 31. 6.; Budapesti Hírlap, 1924. december 20. 5., 1925. augusztus 13. 7., december 30. 8., 1926. március 21. 16., 1928. április 26. 8., október 25. 3., december 22. 7., december 30. 7., 1929. március 7. 7., április 6. 7., 1930. június 25. 8., november 1. 10.; Pesti Hírlap, 1926. július 3. 6., november 3. 6., 1927. március 18. 13., március 20. 8., június 18. 11., augusztus 23. 18., 1929. február 17. 13., május 3. 12., 1930. január 29. 7., február 2. 7., április 23. 22., április 29. 19., július 24. 6., szeptember 3. 7., október 9. 9., október 23. 10.; Pesti Napló, 1929. október 16. 7.

⁶¹ Garami Ernő és társai ügyében 1929. október 12-én rendelte el a kormányzó a pertörlést. Népszava, 1929. október 13. 1.

⁶² Budapesti Hírlap, 1922. június 21. 1–2.

⁶³ 8 Órai Újság, 1927. január 30. 2–3.

⁶⁴ Pesti Hírlap, 1927. január 30. 3–8.; Új Nemzedék, 1927. január 30. 1–3.

⁶⁵ Pesti Hírlap, 1931. július 22. 5–6.

⁶⁶ Lásd például Budapesti Hírlap, 1923. június 17. 3., július 5. 4.; 1924. március 18. 4., november 20. 3., november 28. 3., 1930. december 12. 3.; Pesti Hírlap, 1928. szeptember 11. 9., 1929. február 7. 4., szeptember 6. 4., 1930. szeptember 28. 5.

⁶⁷ Lásd például Budapesti Hírlap, 1923. június 7. 4., június 16. 4., december 11. 5., 1925. március 11. 7., április 5. 11., július 7. 8., október 31. 4., december 2. 7., 1926. január 3. 5., február 18. 6., 1927. február 22. 7., június 19. 15., 1928. február 28. 8., március 15. 12., április 5. 6., július 29. 4., október 12. 8., 1929. május 4. 1–2., május 22. 1–2., május 23. 5–6., 1930. január 9. 6., január 23. 8., február 2. 6., március 9. 13., augusztus 17. 5., augusztus 22. 8., október 25. 3., november 13. 7., december 2. 8.

A diplomatákkal közéleti eseményeken is találkozott, ezért többé-kevésbé ismerte is őket. Néhány követtel azonban személyesebb, szinte baráti jellegű kapcsolatot is kialakított. Az 1920-as éveket illetően kiemelendő a brit Thomas Hohler neve, akit még Konstantinápolyban ismert meg 1908–1909-ben.⁶⁸

Horthy Miklós azonban nemcsak a diplomatákat fogadta, hanem a kormányzói kihallgatásra előzetesen bejelentkezett küldöttségeket és magánembereket is. Ezekről a kihallgatásokról a sajtóból és a kormányzó napi elfoglaltságairól vezetett naplóból csupán annyi tudható meg, hogy kik és mikor keresték fel az államfőt. Magyar és külföldi állampolgárok alapvetően három okból kértek lehetőséget arra, hogy a kormányzó elé járulhassanak: tisztelgő látogatás vagy köszönetnyilvánítás miatt, esetleg támogatást kívántak kérni tőle egy adott ügyben. Az első két esetben természetesen csupán formális politikai aktusokról beszélhetünk. (A külföldi küldöttségek például magyarországi tartózkodásuk során tisztelgő látogatásokat tettek az államfőnél.⁶⁹ A köszönetnyilvánítás elsősorban magyar állampolgárok részéről történt.)⁷⁰ A harmadik esetben azonban már nehezebb megállapítani, hogy a küldöttség fogadásához kapcsolódott-e érdemi politikai tevékenység. Amennyiben a kormányzó megígérte a támogatását egy ügyben, és ennek más forrásokban is nyoma maradt, akkor az adott kihallgatás a kormányzó politikaformáló tevékenységei közé tartozik.⁷¹ Mindezekon kívül volt még egy, eddig nem említett oka is a kihallgatáson való megjelenésnek: elő-előfordult, hogy – reprezentatív feladatai részeként – maga a kormányzó kéretett magához olyan személyeket (például sportolókat), akik valamilyen nagyszerű eredményt értek el. 1924. augusztus közepén és 1928. szeptember elején például a párizsi és az amszterdami olimpiákon sikeresen szereplő magyar sportolóknak gratulált az államfő.⁷²

Horthy kormányzati hivatalából adódó, formális politikai tevékenységéhez tartozott a III-VI. fizetési osztályba tartozó állami tisztviselők kormánydöntés alapján történő kinevezése és felmentése, nyugdíjazása, elbocsátása és áthelyezése is.⁷³ Az állami kórházak és gyógyintézetek orvosait, a postatakarékpénztári tisztviselőket, egyetemi tanárokat, gimnáziumok igazgatóit, a levéltárak vezetőit szintén az államfő nevezte ki és mentette fel.⁷⁴ Könnyen belátható, hogy e kinevezési jogkörök

⁶⁸ *Fürj Orsolya*: Brit diplomáciai jelenlét Magyarországon 1924 és 1941 között. A British Legation szervezete és működése. Doktori (PhD) értekezés. Debreceni Egyetem. Debrecen. 2017. 141–142.; *Dobhoff Lily*: Horthy Miklós. Bp. 1938. 73–74.

⁶⁹ Lásd például Pesti Hírlap, 1921. május 31. 2., augusztus 20. 7., október 12. 6., 1924. március 2. 14., 1928. április 21. 5., 1929. augusztus 23. 5.

⁷⁰ Lásd például Pesti Hírlap, 1921. december 23. 6., 1925. július 3. 15.

⁷¹ Lásd például Pesti Hírlap, 1925. január 23. 5.

⁷² Pesti Hírlap, 1924. augusztus 15. 8., 1928. szeptember 4. 10.

⁷³ A magyar közigazgatás i. m. 2., 17., 19., 24–25., 42., 233., 257., 309., 310., 312., 315.

⁷⁴ Lásd például Budapesti Hírlap, 1921. június 4. 5., július 24. 5., szeptember 21. 4., november 23. 4., december 28. 5., 1923. június 26. 3., augusztus 18. 4.; 1924. január 16. 6., március 11. 6., május

érdemi politikai jelentőséggel nem rendelkeztek. Az államfő tevékenységével összefüggő hírlapi cikkeknek hozzávetőlegesen a fele ezekről az esetekről szólt.⁷⁵

A Monarchia idején alapított, de a korszakban újjáélesztett és az újonnan létrehozott állami kitüntetések adományozása a kormányzó reprezentatív feladatai közé tartozott.⁷⁶ A Magyar Érdemrend nagykeresztjét a szabályzat értelmében a kormányzó automatikusan megkapta.⁷⁷ 1924 nyarán Bethlen is megkapta a kitüntetést, Horthy Miklós ezzel is elismerte a kormányfőnek a konszolidáció érdekében végzett munkáját.⁷⁸ Az államfő rendszeresen tüntette ki a Magyar Érdemrenddel a politikai, katonai és egyházi elit tagjait. A korszak reprezentatív kitüntetései közé tartozott a Magyar Koronás Érdemrend, illetve a Corvin-lánc és -koszorú is. Előbbi a kormányzó elismerését fejezte ki. Ezt, például, 1930-ban Bethlen István és Walko Lajos, a jóvátétellel kapcsolatos tárgyalásokon elért eredményei miatt, valamint miniszterségének tizedik évfordulója alkalmával Vass József kapta meg.⁷⁹ Az 1930 októberében alapított Corvin-láncot 10, a koszorút pedig 59 személynek ítélték oda első körben. A kitüntetettek között volt Klebelsberg Kunó, Dohnányi Ernő, Herczeg Ferenc, Hubay Jenő, Ravasz László, Teleki Pál, Bartók Béla, Kandó Kálmán, Kodály Zoltán, Szekfű Gyula, Tormay Cécile és Zilahy Lajos is. A láncot, azaz a kitüntetés magasabb fokozatát a rendszerhez lojális értelmiségiek nyerték el, míg a koszorú esetében „a díjazottak köre lényegesen tarkább eszmei kápet” mutatott.⁸⁰

Horthy rendszeresen részt vett a közoktatás, a felsőoktatás (beleértve a tisztképzést), a kultúra, az egyházi és a tudományos élet kiemelkedő rendezvényein is. Fontos eseménynek számított például a világháború után Szegedre költözött

10. 4., július 22. 5., december 20. 5., december 24. 5., december 25. 8.; 1924. január 12. 6., március 11. 5., március 14. 5., december 2. 8., december 24. 5.; 1925. január 15. 6., január 20. 8., február 15. 9., február 28. 6., március 21. 6., április 5. 11., május 31. 13., július 7. 8., október 2. 7., november 22. 5.; 1927. január 9. 11., január 15. 6., február 12. 8., február 23. 8., március 19. 8., március 27. 16., április 2. 8., április 5. 9., április 24. 14., május 14. 9., május 25. 8., június 2. 7., július 21. 7., augusztus 2. 8., augusztus 14. 17., szeptember 11. 14., október 11. 10., november 3. 7., november 20. 15., december 25. 18.; 1930. január 8. 9., január 18. 7., január 21. 9., január 27. 7., február 8. 7., február 18. 9., március 4. 9., március 8. 7., március 23. 13., április 2. 5., április 3. 11., április 5. 7., április 16. 2., május 15. 7., május 22. 8., június 14. 20., július 31. 8., május 1. 3., május 15. 8., szeptember 3. 7., szeptember 6. 7., szeptember 11. 5., szeptember 28. 15., október 31. 7.

⁷⁵ Az országos politikai napilapokban a Népszava kivételével szinte minden számban szerepelt ilyen tudósítás. A minisztertanácsi jegyzőkönyvekben is – bármelyiket tekintjük végig – a kormányzóra vonatkozó napirendi pontok alapvetően ezekkel a kinevezésekkel és kitüntetésekkel függenek össze.

⁷⁶ *Bodrogi Péter – Molnár József – Zeidler Sándor*: Nagy magyar kitüntetéseknévkönyv. A magyar állam rendjei és kitüntetései. A Szent György-rendtől a Nagy Imre-érdemrendig. Bp. 2005. 122–167.

⁷⁷ Budapesti Közlöny, 1923. november 15. 1.; Budapesti Hírlap, 1923. november 15. 5.

⁷⁸ Pesti Hírlap, 1924. augusztus 28. 2.

⁷⁹ Pesti Hírlap, 1930. január 31. 5., augusztus 24. 2.; 8 Órai Újság, 1930. január 29. 1.; Budapesti Hírlap, 1930. május 15. 7.

⁸⁰ Pesti Hírlap, 1930. október 26. 6–7.; Budapesti Hírlap, 1930. október 26. 2.; *Ablonczy Balázs*: A kitűnők. A korszak kulturális kitüntettjei. Rubicon 18. (2007) 4–5. sz. 80–85. Az idézet a 80. oldalon található.

Ferenc József Tudományegyetem ünnepélyes megnyitása 1921. október 10-én.⁸¹ Ugyanitt még 1921. július elején avatták fel a kormányzó jelenlétében a Horthy Miklós Egyetemi Internátust.⁸² A Ludovika Akadémia 1923-ban ünnepelte megalapításának ötvenedik évfordulóját, az ünnepségen természetesen az államfő is tiszteletét tette.⁸³ Az MTA alapításának 100. évfordulóján tartott ünnepi rendezvényen Széchenyi Istvánt méltatta, mivel a „legnagyobb magyar” felismerte, hogy az Akadémia nélkül „nem állhatott volna meg a magyar nemzet a művelt nyugati államok között”.⁸⁴ De részt vett a tihanyi Magyar Biológiai Kutató Intézet megnyitásán is, 1927 szeptemberében.⁸⁵

Az államfői közszereplések azonban kiterjedtek az infrastrukturális létesítmények átadására is. 1924 tavaszán adták át például az újjáépített kiskörei vasúti hidat, amelyet a román csapatok robbantottak fel 1920-ban. Az államfő „a normális élet” visszaállítása érdekében tett fontos lépésként méltatta újjáépítését.⁸⁶ November 6-án a debreceni egyetem gyermekklinikáját avatta fel.⁸⁷ 1925. augusztus 30-án Ceglédre utazott, hogy részt vegyen a MOVE helyi szervezete sporttelepének avató ünnepségén.⁸⁸ Később a MOVE veszprémi sportversenyén is megjelent.⁸⁹ (Ez is jelezte, hogy a kormányzó és a radikális jobboldal között nem történt 1923 nyarán végleges szakítás.) 1926. október 4-én – a sikeres népiskolafejlesztési program részeként – 28 kecskeméti tanyasi iskola felavatására került sor.⁹⁰ Nem sokkal később, október 27-én Horthy a szegedi egyetem klinikáinak alapkövetételén vett részt.⁹¹ Következő év júniusában a Debreceni Egyetem főépületének alapkövetételén, majd Hajdúböszörményben egy világháborús emlékmű avatásán volt díszvendég.⁹² 1928. október 20-án ünnepi beszédet tartott a csepeli vámmentes kikötő átadási ünnepségén.⁹³ November végén a Salgótarján és Szolnok közötti villamosvezeték átadásán emelte az esemény fényét.⁹⁴ 1929. szeptember elején az új szombathelyi közkórház, október közepén pedig az új

⁸¹ Budapesti Hírlap, 1921. október 22. 4–5.

⁸² Szózat, 1922. július 1. 2–3.

⁸³ Uo. 1923. június 26. 3.; MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1923. jún. 24.

⁸⁴ Szózat, 1925. november 4. 2.

⁸⁵ Budapesti Hírlap, 1927. szeptember 6. 3.

⁸⁶ Szózat, 1924. április 4. 2.

⁸⁷ Szózat, 1924. november 7. 3.

⁸⁸ Szózat, 1924. szeptember 1. 1–2.

⁸⁹ 8 Órai Újság, 1926. augusztus 10. 4.

⁹⁰ Kecskeméti Közlöny, 1926. október 5. 1–3.

⁹¹ Szegedi Új Nemzedék, 1926. október 5. 1–3. és október 6. 1–4.

⁹² Pál Csaba: Horthy Miklós az egyetemi főépület alapkövetételén. Debreceni Disputa 8. (2010) 4. sz. 25–29.; 8 Órai Újság, 1927. június 4. 4.

⁹³ Pesti Napló, 1928. április 18. 4., október 21. 9.

⁹⁴ Budapesti Hírlap, 1928. november 25. 6.

Tisza-híd (Tiszazug) felavatása volt napirenden.⁹⁵ Több hasonló eseményről számoltak be a lapok 1930 őszén is: a kormányzó jelenlétében avatták fel a pécsi repülőteret, a kecskeméti Horthy Miklós Református Tanítóképző Intézetet és az új Duna-hidat Dunaföldvárnál.⁹⁶

Azzal a ténnyel, hogy Horthy kormányzósága alatt mindvégig rendszeresen részt vett a sport, a gazdasági élet, a szociálpolitika, a közegészségügy, a tudomány, a közoktatás, a felsőoktatás és az infrastruktúra kapcsán megvalósult fejlesztésekhez köthető ünnepi alkalmakon, a kormányzati propagandagépezet azt sugallta, hogy az államfőnek személyesen is komoly szerepe volt a projektek megvalósítását előkészítő döntésekben, a tervezésben és a lebonyolításban. Tényleges szerepe azonban valójában – amint azt a grafikonok is mutatják – elhanyagolható jelentőségű volt. Ez a kultuszépítési technika arra alapozott, hogy mérhetetlenül eltúlozta és felnagyította Horthy Miklósnak a stabilizációban szerzett érdemeit.⁹⁷

A kormányzó mint „Legfelsőbb Hadúr” részt vett a Ludovika Akadémia tisztavatásain is. Ezek országos jelentőségű eseménynek számítottak, csakúgy, mint a vitézavatások,⁹⁸ amelyeken így a politikai, egyházi és katonai elit is képviseltette magát. A kormányzó általában a tiszti hivatással összefüggő erkölcsi és szakmai kihívásokat taglalta ünnepi beszédeiben.⁹⁹

Gyakran megjelent az ország különböző pontjain tartott országzászló-, emlékmű-, emléktábla- és szoboravatásokon, koszorúzásokon és zászlószenteléseken. Ilyenkor általában az alkalomhoz illően a magyar katonai vitézséget méltatta és a nemzeti hadsereg fontosságát hangsúlyozta.¹⁰⁰ (Horthy vidéki útjai nem mindig kapcsolódtak konkrét eseményekhez. Az is előfordult, hogy – szintén a reprezentatív kötelezettségei részeként – egyszerűen csak meglátogatott egy-egy települést.)¹⁰¹ De a budapesti rendezvényeken is rendre tiszteletét tette. Ezek közül kiemelkedő jelentőségű esemény volt a Nemzeti Hősök

⁹⁵ Pesti Hírlap, 1929. szeptember 3. 5., október 18. 5.

⁹⁶ Budapesti Hírlap, 1930. október 14. 6., október 17. 3., november 25. 8.; Pesti Hírlap, 1930. október 14. 5., október 17. 8., november 25. 6.

⁹⁷ *Turbucz D.*: A Horthy-kultusz i. m. 128–132., 160–161., 163–164.

⁹⁸ A vitézavatások részletesebb elemzéséhez lásd *Turbucz D.*: A Horthy-kultusz i. m. 115–119.; *Tátrai Szilárd*: A Vitézi Rend első évtizedének története. *Hadtörténelmi Közlemények* 110. (1997) 74–75.; *Kerepeszki Róbert*: A vitézi rend 1920–1945. A Horthy-korszak revidéalt története. Máriaesnyő 2013. 44–46.; *Fekete Ferenc*: A Vitézi Rend története. Szeged 2011. 24–26., 30–35., 37–38.

⁹⁹ Lásd például Budapesti Hírlap, 1920. augusztus 20. 3., 1921. augusztus 23. 6., 1922. augusztus 22. 3., 1923. augusztus 19. 7., 1924. augusztus 22. 4., 1925. augusztus 22. 3., 1926. augusztus 22. 3., 1927. augusztus 23. 3., 1928. augusztus 22. 3.; Pesti Hírlap, 1930. augusztus 19. 2.

¹⁰⁰ Lásd például 8 Órai Újság, 1926. június 15. 5., szeptember 7. 3., 1927. október 25. 5., november 15. 3.; Pesti Hírlap, 1927. június 21. 5., október 18. 2., november 15. 9., 1928. október 23. 7.; Budapesti Hírlap, 1927. június 14. 5., június 21. 6., 1928. október 9. 2., 1929. október 22. 4., 1930. szeptember 9. 8.

¹⁰¹ *Turbucz D.*: A Horthy-kultusz i. m. 62–63., 110–111., 113–115., 318–319.

Országos Emlékkövének és az új Millenniumi Szoborcsoportnak a felavatása. Erre 1929. május 26-án, a Hősök Emlékünnepén került sor.¹⁰² Ehhez a naphoz kapcsolódva alapította meg Horthy a Magyar Háborús Emlékérmét, amit azok kaphattak, akik az első világháború idején a katonai szolgálatot „úgy az ellenség előtt, mint a mögöttes országrészekben derék katonához méltóan kifogástalanul viselték, és a haza iránti törhetetlen hűségüknek a háborút követő nemzet- és vallásellenes gyászos forradalmi időszak alatt is őszinte tanújelét adták”.¹⁰³ Az érem adományozását kérvényezni kellett, s elnyerésére 1930. január közepétől volt lehetőségük az érintetteknek, több százezer hadviselt személynek.¹⁰⁴ A kormányzó az Országos Vitézi Széket bízta meg a kérelmek elbírálásával. Erre a célra jött létre a Háborús Emlékérem Iroda.¹⁰⁵

A kormányzó is rendszeresen részt vett az augusztus 20-ai ünnepségeken, a szentmiséken és a Szent Jobb-körmeneteken.¹⁰⁶ Az államalapítás ünnepe 1920-ban lett nemzeti ünnep: az augusztus 20-ai nyilvános rituálék a nemzeti, vallási kultuszok sajátos összekapcsolódását jelentették. 1930-ban a Szent Imre-év tovább emelte az ünnepség fényét, mintegy kiegészítve annak eredeti funkcióját.¹⁰⁷ Az április 5-e és november 16-a között tartó emlékévhöz kapcsolódóan Horthy augusztus 16-án külön-kihallgatáson fogadta XI. Pius pápa követét, Aloisio Sincero bíborost.¹⁰⁸

Minden évben a kormányzó nyitotta meg a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara által a városligeti Iparcsarnokban rendezett (áruminta)vásárt. Itt a résztvevő cégek és gyárak kiállították termékeiket, s lehetőséget biztosított nekik a bel- és külföldi partnerekkel történő üzletkötésre is. Horthyt ilyenkor maguk a rendezők vezették végig a kiállításon.¹⁰⁹ A kormányzó a tenyészállatvásárt

¹⁰² Budapesti Hírlap, 1929. május 28. 3–7.; 8 Órai Újság, 1929. május 28. 1–3.; *Gerő András*: Képzelt történelem. Fejezetek a magyar szimbolikus politikai XIX–XX. századi történetéből. Bp. 2004. 225–232.

¹⁰³ Pesti Hírlap, 1929. május 26. 25., november 16. 5.

¹⁰⁴ Magyarország, 1930. január 12. 4.

¹⁰⁵ *Fekete F.*: A Vitézi Rend i. m. 77.

¹⁰⁶ Pesti Hírlap, 1921. augusztus 23. 7., 1925. augusztus 22. 5.; Budapesti Hírlap, 1922. augusztus 22. 3., 1923. augusztus 22. 4., 1924. augusztus 22. 3., 1925. augusztus 22. 3., 1926. augusztus 22. 9–10., 1927. augusztus 23. 3–4., 1928. augusztus 22. 4., 1930. augusztus 22. 3–6.; 8 Órai Újság, 1927. augusztus 23. 4., 1930. augusztus 22. 3–4.; Pesti Napló, 1927. augusztus 23. 5–6., 1930. augusztus 22. 6–8.; Az Est, 1929. augusztus 22. 5.

¹⁰⁷ *Gyáni Gábor*: Hétköznapi élet Horthy Miklós korában. Bp. 2006. 149.

¹⁰⁸ Pesti Hírlap, 1930. augusztus 17. 3.; *Szabó Miklós*: Politikai évfordulók a Horthy-rendszerben. Világosság 19. (1978) 507–516.

¹⁰⁹ Lásd például 8 Órai Újság, 1920. szeptember 12. 4., 1927. május 1. 3., 1930. május 4. 5.; Pesti Hírlap, 1922. június 18. 13., 1927. május 1. 45–48., 1928. április 29. 39–42., 1929. május 5. 10–14., 1930. május 4. 37–40.; Szózat, 1923. május 20. 17., 1924. június 1. 16–18.; Pesti Napló, 1925. április 19. 5., 1926. április 18. 16., 1930. május 4. 35–39.; Budapesti Hírlap, 1926. április 18. 11–12., 1930. május 4. 11–14.; Esti Kurír, 1926. április 18. 10.; MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1925. ápr. 18.

és a mezőgazdasági kiállítást is rendszeresen felkereste.¹¹⁰ Fontos programnak számított az állami ménesek, gazdaságok, gyárok és bányák meglátogatása is. 1921 februárjában a kisbéri és bábolnai méneseket, illetve a dorogi szénbányát, 1923. november végén pedig a diósgyőri gyárat szemlélte meg.¹¹¹

Horthy szenvedélyei közé tartozott a sport és – részben Ferenc József hatásának köszönhetően – a vadászat. Ez utóbbi lehetőséget adott nemcsak a belföldi vendégekkel közös kikapcsolódásra, feltöltődésre és reprezentációra, hanem az informális politikai egyeztetésekre is.¹¹² Az 1920-as években még nem fogadott a kormányzó olyan külföldi vadászvendéget, aki politikai szereplőként érkezett volna az országba. Az első ilyen vendége, bár a látogatása kifejezett politikai jelentőséggel nem bírt, Bhupinder Singh, Patalia maharadszája volt, aki 1930 végén – európai útja részeként – néhány napot Magyarországon töltött. December 28-án a kormányzó ebédet adott a tiszteletére, majd másnap Gödöllő térségében vadásztak.¹¹³ A vadgazdálkodás az egész korszakban az Udvari Vadászati Hivatal hatáskörébe tartozott.¹¹⁴ Az államfő szárnysegédei által vezetett napló tanúsága szerint Horthy Miklós rendszeresen, lényegében minden hónapban vadászott, elsősorban az államfői reprezentációt szolgáló koronauradalmak területén, Gödöllő és Visegrád környékén. Jeles esemény volt, amikor 1924 decemberében József főherceg látta vendégül őt és a miniszterelnököt saját bánkúti birtokán.¹¹⁵ A főherceg és az államfő azt követően rendszeresen vadászott közösen, jórészt Bánkúton, s olykor Bethlen István is csatlakozott hozzájuk.¹¹⁶

A kormányzó érdeklődött a futball, a vívás, az atlétika, a lóverseny, az evezés, az úszás és a technikai sportok iránt is.¹¹⁷ A napi elfoglaltságairól vezetett napló szerint 1923 és 1930 között elsősorban a lóversenyeket látogatta. De fel-feltűnt

¹¹⁰ Lásd például 8 Órai Újság, 1921. április 10. 2., 1925. március 24. 6., 1927. március 27. 3.; Budapesti Hírlap, 1921. április 10. 5., 1922. március 22. 5., 1929. március 23. 3–4., 1930. március 22. 9–10.; Szózat, 1924. március 18. 7.; Pesti Hírlap, 1928. március 24. 12., 1929. március 23. 15–16., 1930. március 18. 3., március 22. 10–11.

¹¹¹ Lásd például Budapesti Hírlap, 1921. február 22. 3–4., 1923. november 25. 3.; Szózat, 1922. április 29. 7.; MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1923. nov. 24.

¹¹² *Horthy Miklós: Emlékirataim. (Emlékezések)* Bp. 2011. 210.

¹¹³ Pesti Hírlap, 1930. dec. 24. 2., dec. 30. 6.

¹¹⁴ *Wálleshausen Gyula: Vadászatok Gödöllőn.* Rubicon 20. (2009) 7–8. sz. 61–62.; *Nagy Domokos Imre: Egy elfeledett vadászcsalád.* Rubicon 20. (2009) 7–8. sz. 90.

¹¹⁵ Pesti Hírlap, 1924. december 10. 6.

¹¹⁶ Lásd például MNL OL K 589 8937. mf. III. B. 1926. febr. 2., 1927. dec. 2–4., 1928. nov. 30., dec. 1–2., 1929. nov. 26–27.; Pesti Hírlap, 1927. december 6. 13., 1928. december 4. 5., 1929. november 28. 8., 1930. november 28–29., nov. 30. 9.; Budapesti Hírlap, 1930. november 30. 16.

¹¹⁷ Lásd például Budapesti Hírlap, 1921. május 28. 6., 1922. augusztus 25. 4., 1924. március 27. 9., május 6. 14., június 25. 5., 1925. szeptember 15. 15., 1926. augusztus 24. 5–6., 1928. május 30. 8., június 26. 8., 1929. március 27. 6., május 7. 15., május 29. 6., június 29. 22., október 19. 15., 1930. május 4. 11–15., május 13. 15–16., május 20. 16., június 4. 12., június 5. 10., június 24. 15–16., szeptember 9. 12., szeptember 23. 8.

futballmeccseken is. 1923. május 21-én például a Fradi-pályán végignézte a West Ham United (London) és az FTC–MTK kombinált csapat mérkőzését (végeredmény: 3–2), október végén pedig a magyar–svéd labdarúgó-válogatott összecsapását (végeredmény: 2–1).¹¹⁸ Máskor is előfordult, hogy a helyszínen végigszurkolta a válogatott meccseit. 1926. augusztus 20-án például a magyar–lengyel meccsen jelent meg (végeredmény: 4–1).¹¹⁹ 1929 augusztusában Budapesten rendezték első alkalommal az úgynevezett hatos nemzetközi vízilabdatornát. A rendezvényen, amelyet maga a kormányzó nyitott meg, Magyarország, Németország, Anglia, Franciaország, Belgium és Sédország vett részt. A tornát végül a magyar válogatott nyerte.¹²⁰ 1930. júniusban a kormányzó is végigszurkolta a magyar és az osztrák vízilabdaválogatott mérkőzését (végeredmény: 9–0).¹²¹ De 1924. május 18-án megnézte a mátyásföldi repülőtéren tartott repülőbemutatót is.¹²² Ez nem egyszeri alkalom volt, így tett 1928-ban és 1929-ben is, mivel a haditengerészeti pályafutása idején kialakult érdeklődése a technikai fejlődés iránt politikai tevékenysége során sem szűnt meg.¹²³ 1924. június közepén feltűnt a Kenderes mellett rendezett autóverseny nézői között,¹²⁴ 1928. október végén pedig Budapesten, a Svábhegyen rendezett motorkerékpár-verseny nézői között látták.¹²⁵ A technikai sportok iránti elkötelezettségét bizonyítja, hogy az autóversenyeket szervező Királyi Magyar Automobil Club (KMAC) fővédnökségét is elvállalta.¹²⁶

Horthy Miklós szeretett kiállításokra járni, szinte napi rutinjához tartozott a múzeumba járás. A Múcsarnok kiállításai közül, amelyeket a leggyakrabban látogatott, főként a festészeti tárgyúak érdekelték. Szárnysegéd korában még maga is festegetett, s amikor alkalma nyílt rá, szívesen teremtett kapcsolatot az itt kiállító művészekkel.¹²⁷ 1926-ban feleségével együtt megtekintette a Múcsarnokban ren-

¹¹⁸ MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1923. máj. 21., okt. 28.; Nemzeti Sport, 1923. május 22. 3–4., október 29. 1–6.

¹¹⁹ Esti Kurír, 1926. augusztus 22. 14.; MNL OL K 589 8937. mf. III. B. 1926. aug. 20.

¹²⁰ MNL OL K 589 8937. mf. III. A. 1929. aug. 14.; Pesti Hírlap, 1929. augusztus 15. 16., augusztus 22. 18.; Budapesti Hírlap, 1929. augusztus 15. 16., augusztus 20. 15–16.; Pesti Napló, 1929. augusztus 14. 11., augusztus 15. 14., augusztus 20. 25–26.; Az Est, 1929. augusztus 20. 12–14.

¹²¹ Budapesti Hírlap, 1930. június 24. 15.

¹²² Pesti Hírlap, 1924. május 20. 5.; MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1924. máj. 18.

¹²³ Budapesti Hírlap, 1928. május 19. 11.; Pesti Hírlap, 1929. május 22. 7.

¹²⁴ Pesti Hírlap, 1924. január 15. 10.; MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1924. jún. 14.

¹²⁵ 8 Órai Újság, 1928. október 30. 12.

¹²⁶ 8 Órai Újság, 1930. február 5. 6.

¹²⁷ Lásd például 8 Órai Újság, 1920. június 13. 4., 1921. augusztus 25. 5., 1925. május 17. 8., 1926. május 16. 10.; Budapesti Hírlap, 1921. január 11. 4., március 30. 6., szeptember 10. 6., szeptember 28. 4., 1922. január 26. 7., február 25. 7., május 12. 7., 1924. február 12. 8., május 11. 16., 1925. március 19. 7., május 17. 5. és 14.; Pesti Hírlap, 1921. január 9. 3., január 27. 3., szeptember 28. 6., 1922. október 28. 4., december 21. 5., 1925. május 17. 12., 1928. december 15. 11., 1929. március 5. 8., április 27. 11.; Szózat, 1922. január 26. 9., május 12. 9., november 10. 5., 1923. április 15. 7., 1924. május 11. 13., 1925. március 19. 11.; Pesti Napló, 1924. december 19. 11.

dezett aktkiállítás.¹²⁸ Előfordult, hogy festményeket is vásárolt.¹²⁹ Ritkábban más tematikájú kiállítások is felkeltették az érdeklődését, így például 1925 májusában a Vajdahunyad-várban vadászati kiállítást rendeztek, amelyet értelemszerűen nem mulasztott el megtekinteni.¹³⁰ De nem került el a figyelmét a motor- és autógyártás számos produktumát felvonultató, szintén 1925-ös automobil-kiállítás sem.¹³¹

Az újságok színház rovatában rendszeres időközönként – átlagosan kéthetente – lehetett arról olvasni, hogy a kormányzó és felesége megtekintettek egy-egy előadást valamelyik fővárosi színházban.¹³² A napi elfoglaltságairól vezetett naplóból tudható, hogy a vígjátékokat, a könnyen fogyasztható előadásokat kedvelték. A klasszikus és kortárs szerzők művei iránt egyaránt érdeklődtek. A klasszikusok közül sok William Shakespeare-darabot láttak (*Julius Caesar, Sok hűhó semmiért, A makrancos hölgy, Tévedések vígjátéka, III. Richárd, Szentivánéji álom*), míg a magyar klasszikusok iránt mérsékeltebb érdeklődést mutattak. A kortárs magyar szerzők közül a konzervatív szerzők munkáit kísérték figyelemmel: közülük is kiemelkedik Herczeg Ferenc (*Ocskay brigádéros, A Dolovai nábob leánya, A Gyurkovics lányok, Balatoni rege, Bizánc, A három testőr*).¹³³ Herczeg mellett Csathó Kálmán, Zilahy Lajos, Hubay Jenő, Hevesi Sándor és Harsányi Kálmán szerepel azon – a korszakban elismert – szerzők között, akiknek munkái iránt Horthy és felesége kifejezetten érdeklődött.

Az Operaházban az államfő és felesége főként díszelőadásokon vett részt.¹³⁴ 1923-ban Richard Wagner operáit tekintették meg legtöbbször (*Siegfried, Az istenek alkonya, Trisztán és Izolda*). Puccinitől a *Tosca* különösen tetszetett nekik, mert 1924-ben és 1929-ben háromszor nézték meg, 1925-ben négyszer, 1926-ban háromszor, 1927-ben kétszer, 1928-ban pedig egyszer.¹³⁵ 1923 és 1928 között ötször vagy még ennél is többször látták a *Faust*, a *Salome*, az *Aida* és a *Bajazzók* című operaelőadásokat. De érdeklődtek a filmek iránt is, amiket a fővárosi moziban (Corvin, Uránia, Royal, Mozgókép Otthon) vagy a várbeli lakosztályban

¹²⁸ Budapesti Hírlap, 1926. január 14. 7.

¹²⁹ Budapesti Hírlap, 1921. október 5. 6.; 8 Órai Újság, 1929. június 23. 7.

¹³⁰ Szózat, 1925. május 16. 4.; Pesti Hírlap, 1925. május 16. 11., május 17. 13.

¹³¹ Pesti Hírlap, 1925. május 24. 17.; Budapesti Hírlap, 1925. május 24. 22.

¹³² Lásd például 8 Órai Újság, 1925. december 11. 12., 1926. március 6. 12., április 2. 12., október 22. 7., 1927. április 8. 9., 1928. április 11. 9., szeptember 11. 12., 1929. január 12. 8., január 13. 9., január 22. 8., március 9. 12., március 14. 10., március 15. 10., április 27. 10., június 29. 9., november 30. 8., 1930. február 5. 6., április 29. 12., június 29. 10.; Pesti Napló, 1924. január 6. 13., 1925. február 12. 13., 1926. március 16. 13., 1927. március 19. 14., 1930. január 3. 15., május 24. 11.

¹³³ MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1923. jan. 6., jan. 10., febr. 9., okt. 30., 1924. febr. 10., 8937. mf. III. B. 1927. okt. 11.

¹³⁴ Lásd például Pesti Hírlap, 1921. április 26. 4., május 31. 4., 1924. április 17. 10., május 27. 2.; Budapesti Hírlap, 1921. június 17. 7.; Szózat, 1923. március 20. 5.; Pesti Napló, 1924. május 27. 9.

¹³⁵ MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1923. jún. 5., 1924. jan. 4., febr. 14., jún. 14., 1925. febr. 5., márc. 21., máj. 16.; 8937. mf. III. B. 1926. máj. 20., jún. 12., dec. 3., 1927. máj. 25., okt. 12., 1928. jan. 13., 1929. jan. 29., márc. 3., okt. 18.

berendezett vetítőteremben néztek meg.¹³⁶ A várban először 1925. február 10-én került sor filmvetítésre.¹³⁷ Az évtized elején Horthy ritkábban járt moziba, mint színházba és operába, mert ez a szórakozási lehetőség ekkor még nem volt annyira elterjedt.

A kormányzó és felesége – időnként a gyerekeikkel – gyakori vendégei voltak az estélyeknek, bálloknak is: a báli szezon idején elsősorban a vitézi bálnak és a protestáns bálnak.¹³⁸ Kapcsolatépítés céljából – ez természetesen minden államfői reprezentatív feladat kapcsán is elmondható – rendszeres időközönként ebédet, vacsorát és teát adtak.¹³⁹ Az első garden partyra, amelyen a különféle elitcsoportok képviselői, mintegy ezeröttszázan vettek részt, a budai Vár kertjében 1927. május 20-án került sor.¹⁴⁰ Ezt a kiemelt közéleti eseményt – hasonló méretekben – a következő években is megtartották.¹⁴¹ A társasági összejövetel a gazdasági világválság magyarországi megjelenését követően sem maradt el, sőt 1930-ban a kormányzói pár a budapesti mellett egyet Gödöllőn is szervezett Sincero bíboros, pápai legátus tiszteletére.¹⁴²

Kitekintés

Horthy Miklós azok közé a történelmi személyiségek közé tartozik, akikről meglehetősen sok ismerettel rendelkezünk. Életének szinte mindegyik szakaszával kapcsolatban folytak már történelmi kutatások, különösképpen a fővezéri és kormányzói tevékenységét illetően. Az eddig nem vagy kevéssé használt források elemzése révén azonban ismereteink kiegészíthetők, megállapításaink

¹³⁶ Lásd például Budapesti Hírlap, 1921. január 13. 5., szeptember 4. 8., 1923. január 21. 14., november 1. 8., 1924. május 7. 9., november 11. 10., 1928. október 9. 12.; Pesti Hírlap, 1922. október 21. 5., november 10. 5., november 12. 7., 1924. január 19. 5., március 19. 8., május 7. 9–10.; Pesti Napló, 1924. március 19. 7., 1927. január 21. 16.; 8 Órai Újság, 1930. január 26. 10–11.

¹³⁷ MNL OL K 589 8936. mf. III. A. 1925. febr. 10.

¹³⁸ Lásd például Pesti Hírlap, 1922. szeptember 29. 3., november 21. 3–4., 1924. január 15. 5., május 11. 17., 1926. február 2. 10., 1929. január 8. 15., február 5. 8., 1930. január 12. 24., február 9. 12.; Szózat, 1922. január 8. 5., január 22. 8., 1923. január 17. 9., január 21. 7., 1924. január 17. 5., január 27. 6., március 4. 4., 1925. január 20. 10., január 22. 6., február 9. 12., február 24. 9.

¹³⁹ A meghívottakhoz – a kormányzó napi elfoglaltságairól vezetett napló mellett – lásd még például Pesti Hírlap, 1920. szeptember 10. 2., szeptember 11. 3., 1921. április 17. 4., június 14. 5., július 14. 5., augusztus 11. 5., szeptember 13. 4., december 16. 5., december 18. 7., 1922. november 23. 5., 1923. február 1. 4., 1924. február 9. 6., március 12. 6., május 13. 6., november 20. 9., 1925. január 23. 5., február 13. 12., november 5. 10., 1927. február 1. 9., február 23. 11., 1928. január 22. 9., február 12. 8., 1929. február 17. 13., március 1. 3., 1930. március 30. 8., május 17. 10.

¹⁴⁰ Pesti Hírlap, 1927. május 21. 5.; MNL OL K 589 8937. mf. III. B. 1927. máj. 20.

¹⁴¹ Pesti Hírlap, 1928. május 25. 5–6., 1929. május 22. 4., 1931. május 20. 5.; Pesti Napló, 1928. május 25. 7–8., 1929. május 22. 5.; MNL OL K 589 8937. mf. III. B. 1928. máj. 24., 1929. máj. 21.

¹⁴² 8 Órai Újság, 1930. május 18. 7., augusztus 22. 4.; Pesti Hírlap, 1930. augusztus 22. 4.; Budapesti Hírlap, 1930. május 17. 8.

árnyalhatóak. Ez hangsúlyosan igaz Horthy államfői szerepfelfogására is. A tanulmány az 1920 és 1931 közötti időszakra vonatkozóan vizsgálja ezt a kérdést.

A gazdasági világválság alatt az 1920-as évek második feléhez képest komoly változás történt a kormányzó szerepfelfogásában: az aktuális ügyeket illetően az addiginál nagyobb rálátásra tartott igényt, sőt a napi szintű kormányzati politika formálásában is részt kívánt venni. Ettől kezdve kormányzói kötelezettségeinek összességén belül jelentősen megnőtt az érdemi politikai tevékenység aránya. Így volt ez 1932 és 1936 között, a Gömbös-kormány idején, s nem változott az egymást rövidebb időn belül váltó Darányi-, Imrédy-, Teleki- és Kállay-kormányok kapcsán sem. Természetesen ehhez már önmagában az a tény is hozzájárult, hogy a Bethlen-korszak után gyakoribbakká váltak a miniszterelnök- és minisztercserék. Mindebből az is következik, hogy 1921 vége és 1930 ősze között, amikor jóval kevesebb megosztó, utólag gyakran vitatott kormányzati döntés született bel- és külpolitikai téren, nehezen lehet Horthy Miklós érdemi politika- és társadalomformáló szerepéről beszélni, hiszen ő a napi politika alakításában ténylegesen nem vagy csak alig vett csak részt. Ugyanez azonban már nem mondható el a későbbi időszakokról, így az 1938 és 1944 közötti évekről sem, amikor a gyökeresen megváltozott Horthy szerepfelfogása, s maga is aktívan kivette részét a politika formálásából.

THE ACTIVITIES OF MIKLÓS HORTHY AS HEAD OF STATE IN THE 1920s

by Dávid Turbucz

SUMMARY

Practically no element of the career of Miklós Horthy has escaped the scrutiny of historians, although the extent of attention given to him as commander-in-chief and governor diverges. This, however, does not mean that, based on the scholarly literature, no more knowledge can be distilled, or the picture cannot be nuanced any more. The contemporary press can unequivocally be regarded as a source that makes possible both activities; moreover, empirical data collection and the visual presentation of the data are also feasible. This makes it possible to control and nuance the conclusions of the scholarly literature about Horthy's interpretation of his role as head of state. The paper categorises and presents the activities of the governor in the 1920s.